

UOT 94”19/...**TÜRKİYƏNİN CƏNUBİ QAFQAZ SİYASƏTİNDƏ GÜRCÜSTANLA MƏDƏNİ VƏ HUMANİTAR ƏLAQƏLƏR: 2002–2021-Cİ İLLƏR ÜZRƏ TƏHLİL****Hüseyn A.HÜSEYNLİ***

Məqalədə 2002–2021-ci illər ərzində Türkiyənin Gürcüstanla mədəni və humanitar əlaqələrinin inkişafı təhlil edilir. Türkiyənin bu müddət ərzində Cənubi Qafqazın strateji əhəmiyyətli ölkəsi olan Gürcüstanla mədəniyyət, təhsil və humanitar sahələrdə müxtəlif təşəbbüsləri vurğulanır. Xüsusilə türk dili, mədəniyyət və sənət sahəsindəki layihələr, iki ölkə arasında strateji tərəfdaşlığın güclənməsinə, həmçinin regionda sabitlik və qarşılıqlı anlaşma mühitinin formalaşmasına töhfə vermişdir. Məqalədə bu əməkdaşlıqların təhsil sahəsindəki inkişafı, Gürcüstanda türk dili tədrisi, həmçinin Yunus Əmrə İnstitutunun və digər dövlət qurumlarının rolu araşdırılmaqla, həmçinin mədəni irsin qorunması sahəsindəki birgə layihələrə də toxunulur. Türkiyə ilə Gürcüstan arasında həyata keçirilən mədəniyyət və humanitar əməkdaşlıq, qarşılıqlı anlayışın artmasına və iki ölkə arasındakı münasibətlərin dərinləşməsinə əhəmiyyətli təsir göstərmişdir.

Açar sözlər: Türkiyə, Gürcüstan, Cənubi Qafqaz, mədəni əlaqələr, Batumi

Giriş. Cənubi Qafqaz bölgəsi geosiyasi baxımdan strateji əhəmiyyətə malik olmaqla yanaşı, tarixi, mədəni və etnik baxımdan da zəngin bir mozaikanı əks etdirir. Bu regionda yerləşən Gürcüstan, müstəqillik əldə etdikdən sonra regional və beynəlxalq siyasətdə mühüm tərəfdaşlıqlar qurmağa çalışırdı, xüsusilə Qara dəniz və Xəzər dənizi hövzələri arasında körpü rolunu oynayan Türkiyə ilə münasibətlərini inkişaf etdirməyə xüsusi önəm verirdi. 2002-ci ildən etibarən Türkiyənin xarici siyasətində “yumşaq güc” elementləri – mədəni, humanitar və təhsil sahələrində əməkdaşlıq – ön plana çıxmağa başladı, bu çərçivədə Gürcüstanla əlaqələr də daha da dərinləşdi.

Türkiyə, Gürcüstanla mədəni və humanitar münasibətlərini gücləndirmək məqsədilə dövlət və qeyri-dövlət qurumları vasitəsilə müxtəlif təşəbbüslər irəli sürdü. Təhsil, mədəniyyət, incəsənət, dil və irs sahələrində çoxsaylı layihələr həyata keçirdi. Bu fəaliyyətlər bir tərəfdən iki ölkə arasında strateji tərəfdaşlığı dərinləşdirdi, digər tərəfdən isə regionda sabitlik və

* Bakı Dövlət Universitetinin dosenti, tarix üzrə fəlsəfə doktoru; huseyn.huseynli@bsu.edu.az; ORCID ID: 0009-0008-1660-6417

qarşılıqlı anlaşma mühitinin formalaşmasına töhfə verdi. Eyni zamanda, Gürcüstanda yaşayan türkdilli və azərbaycanlı icmalarla mədəni əlaqələrin gücləndirilməsi Türkiyə üçün xüsusi önəm daşıyan istiqamətlərdən biri idi.

Məqalədə 2002–2021-ci illər ərzində Türkiyənin Gürcüstanla mədəni və humanitar əlaqələri sistemli şəkildə təhlil olunaraq, bu əlaqələrin inkişaf dinamikası, həyata keçirilən əsas proqram və təşəbbüslər, həmçinin bu proseslərin ikitərəfli münasibətlərə və regiondakı ümumi siyasi kontekstə təsiri araşdırılır. Məqsəd, Türkiyənin Cənubi Qafqaz siyasətində mədəni və humanitar sahənin oynadığı rolu müəyyənləşdirmək və bu çərçivədə Gürcüstanla münasibətlərin spesifik xüsusiyyətlərini ortaya qoymaqdır.

Əsas hissə. XXI əsrin əvvəllərindən Türkiyə Gürcüstanla mədəni əlaqələri inkişaf etdirmək üçün bir sıra layihələr həyata keçirdi. Bu dövrdən başlayaraq bir çox türk sənətkarları və mədəniyyət nümayəndələri Gürcüstanda müxtəlif mədəniyyət tədbirlərinə mütəşəkkil şəkildə qatılmağa başladılar. Məhz bu tədbirlər tarixən qonşuluq münasibətlərinə malik olan türk və gürcü xalqlarının mədəni əlaqələrinin inkişafına, bu əlaqələrin hərtərəfli tərəqqisinə, hər iki ölkənin malik olduğu mədəniyyət dəyərlərinin daha da inkişafı və möhkəmlənməsinə əhəmiyyətli töhfələr verdi. Xüsusilə Gürcüstanda yaşayan yarım milyondan çox azərbaycanlının bu mütərəqqi münasibətlərdən faydalandığını da qeyd etmək lazımdır. Bu mədəni fəaliyyətlər təkcə incəsənət sahəsində deyil, həm də təhsil müstəvisində öz əksini tapmaqda idi. Bu baxımdan, türk dilinin Gürcüstanda tədrisi və bu sahədə həyata keçirilən təşəbbüslər mühüm əhəmiyyət kəsb edirdi.

Türkiyənin Tbilisidəki Səfriliyinin Təhsil Müşavirliyinin qeydiyyatına əsasən, Gürcüstan üzrə səkkiz universitetdə Şərqi Dilləri fakültəsi daxilində türk dili bölmələri mövcuddur. Bunlardan beşi Tbilisidə, digərləri isə Kutaisi, Ahıska və Batumidə yerləşir. Orta təhsil səviyyəsində isə Tbilisidə doqquz dövlət məktəbində türk dili seçmə fənni kimi tədris olunur və türk dili klubu fəaliyyət göstərir [7, 50]. Türkiyənin Tbilisidəki Səfriliyinin Təhsil Müşavirliyi nəzdində iki (Tbilisi və Batumi) türk dili kursu, Türkiyə Respublikası Milli Təhsil Nazirliyinə bağlı Batumi Türk Məktəbi, Yunus Əmrə İnstitutu və Beynəlxalq Maarif Məktəblərində də türk dili tədris olunur.

Türkiyənin digər ölkələrlə mədəni əlaqələrində Yunus Əmrə İnstitutu böyük rol oynayır. 2009-cu ildə fəaliyyətə başlayan Yunus Əmrə İnstitutunun 66 ölkədə 90 mədəniyyət mərkəzi mövcuddur. İlk xarici mərkəz tarixi və strateji əhəmiyyətə malik Bosniya və Herseqovində açılıb. 2012-ci ildə İvane Cavaxişvili adına Tbilisi Dövlət Universitetinin nəzdində açılan Tbilisi şöbəsi sayca 22-ci mərkəz idi [10]. Burada türk dilinin tədrisi ilə yanaşı, türk dilinə və türk mədəniyyətinə maraq göstərən gürcülərin müxtəlif tədbirləri də həyata keçirilir. İvane Cavaxişvili adına Tbilisi Dövlət Universitetinin Türkologiya kafedrasının müdiri Prof. Dr. Marika Jikiaya görə Yunus

Əmrə İnstitutu sayəsində gürcü tələbələrin Türkologiya bölməsinə marağı getdikcə artmaqdadır.

Yunus Əmrə İnstitutu, Gürcüstanda artan türk sahibkarların və şirkətlərin türkcə danışan işçi qüvvəsinə ehtiyacı, eyni zamanda türk dilinə olan tələbatın artması fonunda sosial və mədəni fəaliyyətlərini sürətlə davam etdirir. İnstitutda yalnız Gürcüstan Milli Kitabxanası, Gürcüstan Milli Əlyazmalar Mərkəzi, Gürcüstan Daxili İşlər Nazirliyinin Sərhəd Polisi, Gürcüstan Gənclər Sarayı və Gürcüstan Müdafiə Nazirliyi kimi rəsmi dövlət qurumlarının əməkdaşları üçün deyil, eyni zamanda “Şişecam” kimi türk şirkətlərində çalışan gürcülər üçün də türk dili tədris olunur [6, 12].

İki ölkə arasında təhsil və mədəniyyət sahəsində əməkdaşlıq olduqca yüksək səviyyədədir. Təhsil sahəsində hal-hazırda təxminən üç yüzə yaxın türk tələbə Gürcüstan universitetlərində təhsil alır. Hər il “Türkiyə Bursları (Təqaüdləri)” çərçivəsində təxminən qırx gürcü tələbəyə Türkiyədə ali təhsil və türk dili üzrə təqaüd verilir. Bu çərçivədə Türkiyə Respublikasının Diasporla İş üzrə İdarəsi Gürcüstanla daha genişmiqyaslı fəaliyyətlər həyata keçirir. Türkiyə və Gürcüstan arasında təhsil və mədəniyyət sahələrindəki əməkdaşlıq, iki ölkə arasında dostluq münasibətlərinin dərinləşməsinə və qarşılıqlı anlaşmanın güclənməsinə mühüm töhfə verir. Bu əməkdaşlıq, həmçinin mədəni irsin qorunması və bərpası sahəsindəki birgə səylərlə daha da genişləndi. Bu istiqamətdə atılan addımlar, təkcə təhsil sahəsindəki uğurlar deyil, həm də mədəni irsin qarşılıqlı olaraq bərpasını da əhatə edən önəmli layihələrin həyata keçirilməsini təmin etdi.

Bu baxımdan Türkiyə ilə Gürcüstan arasında mədəni irs nümunələrinin qarşılıqlı bərpasını da əhatə edən “Türkiyə Respublikası Hökuməti ilə Gürcüstan Respublikası Hökuməti arasında 2017–2021-ci illər üçün Mədəni Əməkdaşlıq Proqramı” 2017-ci il mayın 23-də Tbilisidə keçirilmiş II Yüksək Səviyyəli Strateji Əməkdaşlıq Şurası iclasında imzalandı. Bu proqram çərçivəsində, Türkiyə tərəfi müasir və ən son texnologiyalardan istifadə etməklə, İşxan kilsəsinin yenidən inşası üçün 4 milyon dollardan artıq büdcə ayırdı, həmçinin Oşki və Parkhali monastırlarının bərpasını həyata keçirdi [5]. Bu əməkdaşlıqlar, həmçinin mədəniyyət sahəsindəki müştərək layihələrin həyata keçirilməsi və ölkələr arasında qarşılıqlı anlayışın möhkəmləndirilməsi üçün əlavə imkanlar yaratdı.

Bildiyimiz kimi Türkiyənin Tbilisidəki Səfirliyi TİKA və Tbilisi Türk Əməkdaşlıq və Koordinasiya Mərkəzi (YETKM) ilə əməkdaşlıq çərçivəsində fəaliyyət göstərir. Adıçəkilən qurumlar ilə birgə və ya fərqli layihələr həyata keçirməklə Gürcüstanda ictimai diplomatiya və yumşaq güc fəaliyyətlərini icra edir. Məsələn, Gürcüstan Xarici İşlər Nazirliyi tərəfindən 2014-cü ildə təşkil edilən proqramda iştirak edən gürcü uşaqlarla tədbirdən sonra Səfirliyin binasında görüş keçirilmiş, burada Türkiyə-Gürcüstan münasibətləri

barədə müzakirə aparılmış və sual-cavab sessiyası təşkil olunmuşdur. Səfirlik tərəfindən təşkil edilən digər tədbir isə 2018-ci ildə Müqəddəs Andria Gürcü Universitetində keçirilmiş mühazirədir. Bu tədbirdə Tbilisidəki Səfir Fatma Ceren Yazgan Türkiyə və Gürcüstan arasındakı münasibətlər barədə çıxış etdi. Elmi tədbirlər çərçivəsində universitet tələbələri və akademik heyətlə görüşən Səfir Türkiyənin xarici siyasəti və siyasi mədəniyyəti barədə iştirakçılara məlumat verdi.

Tbilisidəki Səfirlik, həmçinin kitab ianələri və tərcümə layihələri də həyata keçirir. Məsələn, 2015-ci ildə Gürcüstan Kitab Sənəti Mərkəzi tərəfindən yaradılmış Beynəlxalq İllüstrasiyalı Kitabxanaya türk dilində nəşr olunmuş nəgiz və hekayə kitabları hədiyyə edildi. 2020-ci ildə isə Səfirliyin təşəbbüsü ilə “Türk Əsərlərinin Gürcü dilinə Tərcümə Müsabiqəsi” təşkil olundu. Bu müsabiqə çərçivəsində, yazıçı Səbahattin Əliyə məxsus “Birdənbirə Sönən Qətran Lampasının Hekayəsi” adlı əsər gürcü dilinə tərcümə edildi [4, 339].

2016-cı ilin 3–6 fevral tarixlərində Batumi Baş Konsulluğunun təşəbbüsü ilə Batumi Acarıstan İncəsənət Muzeyində rəssam Kemal Çelikin əsərlərindən ibarət rəsm sərgisi təşkil olundu. Baş Konsulluq tərəfindən həyata keçirilmiş digər mədəniyyət və incəsənət tədbiri isə “İstanbul-Batumi İncəsənət Görüşü” adlı tədbir idi. 26 may 2016-cı ildə təşkil olunan bu tədbir çərçivəsində “Batumili Rəssamların Fırçalarından İstanbul” mövzusunda rəsm sərgisi, həmçinin “Dörd Fəsil İstanbul” və “İstanbulun Simvolları” adlı foto sərgilər təqdim edildi. Sərgilərin açılış mərasimindən sonra türk və gürcü rəssamların birgə çıxış etdiyi “Gürcüstan–Türkiyə Dostluq Konserti” baş tutdu.

Avrasiya Universiteti və Batumi Baş Konsulluğunun birgə əməkdaşlığı ilə 6 may 2016-cı ildə Batumi İncəsənət Mərkəzində “Çalıquşu Baleti” adlı mədəniyyət və incəsənət tədbiri səhnələşdirildi. Batumi Baş Konsulluğu ənənəvi Türk dekorativ sənətlərinin Batumidə tanıtılması məqsədilə sənətkarlıq kursları da təşkil etdi. O vaxtki Türkiyə Cümhuriyyəti İnkişaf Nazirliyi (indiki Türkiyə Prezidentliyi yanında Strategiya və Büdcə İdarəsi-red. H.H) və Yunus Əmrə İnstitutunun əməkdaşlığı ilə Batumi Arxeologiya Muzeyində çini sənəti üzrə kurs həyata keçirildi. 29 fevral 2016-cı ildə başlayan kurs üç ay yarım davam etdi.

Bundan başqa, 10 mart 2016-cı il tarixində Batumi Şota Rustaveli Dövlət Universitetində “Yenidən Doğuşun Şeiri və Şairi: İstiqlal Marşı və Mehmet Akif Ersoy” mövzusunda konfrans təşkil olundu. Konfransda əsas məruzəçi kimi Qara dəniz Texniki Universitetinin Türk Dili və Ədəbiyyatı kafedrasının müdiri professor Ülkü Eliuz çıxış etdi. Eyni zamanda, ev sahibi universitetin Türkologiya Bölməsinin tələbələri tərəfindən İstiqlal Marşının 10 bəndi səsləndirildi.

Bədi tədbirlərlə yanaşı, beynəlxalq idman yarışları da ictimai diplomatiya fəaliyyətlərinin bir hissəsini təşkil edirdi. Bu çərçivədə, 2016-cı il

fevralın 24-də Batumi Baş Konsulluğu tərəfindən Batumidə “Acaristan–şərqi Qara dəniz idman seminarı” həyata keçirildi. Seminarda Şərqi Qara dəniz bölgəsinə daxil olan vilayətlərin Gənclər və İdman İdarələri, Şərqi Qara dəniz Bələdiyyələr Birliyi, Şərqi Qara dəniz İnkişaf Agentliyi, Acaristan Muxtar Respublikası Təhsil, Mədəniyyət və İdman Nazirliyi, eləcə də Batum Bələdiyyəsinin İdman İdarəsinin nümayəndələri iştirak edirdi. Bu tədbir vasitəsilə iki ölkə arasında idman sahəsində əməkdaşlığın gücləndirilməsi qərara alındı. Acaristan Muxtar Respublikası Təhsil, Mədəniyyət və İdman nazirinin müavini Valeri Beradze bu tədbirlə bağlı gözləntilərini belə ifadə edirdi: *“İdman və mədəni tədbirlər nəticəsində gənclərimiz və cəmiyyətlərimiz bir-birinə daha da yaxınlaşacaq. Daha sıx əməkdaşlıq edəcəyimiz barədə razılığa gəldik. Bu əməkdaşlıqdan böyük nəticələr gözləyirik. Bu ikitərəfli əməkdaşlıq çox faydalı olacaq”* [8]. Bu istiqamətdə davam etdirilən fəaliyyətlər çərçivəsində, 10–12 iyun 2016-cı il tarixlərində Batum Baş Konsulluğunun dəstəyi və Batum Bələdiyyəsinin ev sahibliyi ilə “Batum Bələdiyyəsi Gənclər arasında Basketbol Turniri” keçirildi.

Türkiyə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi, Gürcüstanda türk mədəniyyətini tanıtmaq məqsədilə nümayiş sənətləri, musiqi və rəqs kimi vasitələrdən istifadə edir. Məsələn, hər il Trabzon şəhərində təşkil olunan “Qara dəniz sahilli ölkələrin beynəlxalq Teatr Festivalı”nda Gürcüstan da iştirak edir. 2–16 may 2019-cu il tarixlərində keçirilən və 20-cisi olan bu festivala Şota Rustaveli Dövlət Dram Teatrı “Ev sahibi və qonaq” adlı tamaşa ilə qoşuldu. Digər bir festival isə “Antalya Beynəlxalq Teatr Festivalı”dır. 17–30 may 2010-cu il tarixlərində birincisi təşkil edilən bu festivalda Gürcüstanın Rustaveli Milli Teatrı “Düşmənin maskası” adlı tamaşanı nümayiş etdirdi. Eyni festivalın 17–27 may 2019-cu il tarixlərində keçirilmiş onuncu buraxılışında isə Tbilisi Dövlət Musiqi və Dram Teatrı “Karmen” adlı tamaşa ilə çıxış etdi. Nazirliyin təşkil etdiyi digər beynəlxalq tədbir isə “Beynəlxalq Bodrum Balet Festivalı”dır. 3–21 avqust 2019-cu il tarixlərində keçirilmiş XVII festivalda Suxişvili Milli Balet Ansambli səhnə aldı.

Çoxtərəfli beynəlxalq tədbirlərlə yanaşı, ikitərəfli mədəni tədbirlər də həyata keçirən nazirlik, nəzdində fəaliyyət göstərən Həvəskar Gənclər Xalq Rəqsləri Ansambli ilə 20–23 oktyabr 2009-cu il tarixlərində Batumi şəhərində xalq rəqslərini təqdim etdi. Bu çərçivədə Dövlət Xalq Rəqsləri Ansambli tərəfindən də 9–12 dekabr 2011-ci il tarixlərində Tbilisidə rəqs tamaşası təşkil olunmuşdu.

Mədəniyyətin mühüm ünsürlərindən biri olan musiqi, Türkiyə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin türk mədəniyyətinin tanıtılmasında istifadə etdiyi əsas vasitələrdən biridir. Nazirliyin tərkibində fəaliyyət göstərən İstanbul Dövlət Türk Musiqisi Ansamblının ney ifaçısı Arif Ərdəbil 24 may və 4 iyun 2006-cı il tarixlərində Tbilisidə ney konsertləri təqdim etdi. Eyni

şəkildə, nazirlik nəzdində fəaliyyət göstərən İstanbul Tarixi Türk Musiqisi Ansamblının mehter qrupları 19–23 sentyabr 2006-cı il tarixlərində Tbilisidə konsertlər verdi. Bu ansambl tərəfindən təqdim olunan musiqi tədbirləri yalnız 2006-cı illə məhdudlaşmadı, 13–15 iyun 2013 və 13–15 noyabr 2014-cü il tarixlərində də yenidən Tbilisidə konsert proqramları təşkil etdi. Gürcüstanda keçirilmiş başqa bir konsert isə Mədəniyyət və Turizm Nazirliyinin Gözəl Sənətlər Baş İdarəsinin nəzdində fəaliyyət göstərən Ankara Dövlət Türk Xalq Musiqisi Xoru tərəfindən 9–12 dekabr 2011-ci il tarixlərində Tbilisidə baş tutdu [1].

Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi Gürcüstanda, həmçinin ictimai diplomatiya fəaliyyəti də həyata keçirirdi. Bu fəaliyyətlər içərisində reklamçılıq, Türkiyənin düzgün şəkildə tanınması baxımından xüsusi əhəmiyyətə malikdir. Bununla yanaşı, müxtəlif mədəni tədbirlər də bu məqsədə xidmət edir. İki ölkə arasında mədəni əlaqələrin inkişaf etdirilməsi baxımından Mədəniyyət və Turizm Nazirliyi mühüm rol oynayır. İki ölkənin mədəni və ticarət əlaqələrinin inkişaf etdirilməsi məqsədilə qarşılıqlı razılıq əsasında Türkiyə və Gürcüstan şəhərlərinin bir çoxu qardaş şəhərlər statusu alıb. Türkiyənin Gürcüstanla qardaş şəhər münasibətləri qurması hələ SSRİ dövründən başlasa da, ƏİP hökuməti hakimiyyətə gəldikdən sonra bu sayda əhəmiyyətli artım oldu. Bunu aşağıdakı cədvəldən də müşahidə etmək mümkündür:

Cədvəl 1

Türkiyə və Gürcüstanın qardaşlaşmış şəhərləri

Təsdiq olunduğu tarix	Türkiyə	Gürcüstan
06.09.2004	İzmit / Kocaeli	Vake-Saburtalo / Tbilisi
20.12.2004	Ürgüp/Nevşehir	Mtsxeta
08.06.2011	Karşiyaka/İzmir	Kutaisi
26.10.2011	Yalova	Batumi
07.11.2011	Fındıklı/Rize	Mtsxeta
14.12.2012	Kemalpaşa/İzmir	Zuqdidi
29.03.2013	Bursa	Batumi
09.07.2015	İzmit/Bursa	Xulo
13.05.2016	Beypazarı/Ankara	Ahıska
22.06.2016	Gemlik/Bursa	Ahıska
22.06.2016	Pazar/Rize	Poti
31.10.2016	Ərzurum	Batumi
11.04.2019	Akçaabat/Trabzon	Batumi
05.07.2019	Sinop	Batumi
28.08.2019	Ortahisar/Nevşehir	Siqnaqi
06.09.2019	Ərdahan	Ahıska

Mənbə: Türkiyə Respublikası Ətraf Mühit və Şəhərsalma Nazirliyi, Yerli Özünüidarətmə Baş İdarəsinin, “Bələdiyyələrə aid qardaş şəhər statistikaları” adlı sənəd əsasında hazırlanmışdır [2].

Türkiyənin Gürcüstanda yumşaq diplomatiyasına heç şübhəsiz ki qeyri-hökumət təşkilatları mühüm töhfələr verir. Bunlardan “Türkiyə Qızıl Aypara Cəmiyyəti”, “İnsan Hüquq və Azadlıqları ilə Humanitar Yardım Fondu” (İHH), “GÜRTİAD”, “Gürcüstan Dostluq Dərnəyi və Türk-Gürcü Təhsil və Mədəniyyət Fondu” qeyd edilə bilər. Xüsusilə də Türkiyə Qızıl Aypara Cəmiyyətinin Gürcüstana etdiyi “humanitar yardım”lar olduqca əhəmiyyətlidir. Məsələn, Gürcüstan hökuməti 26 aprel 2005-ci ildə baş vermiş sel fəlakəti zamanı Acarıstan, İmereti, Svaneti, Raça, Şida Kartli, Kaxetiya və Mtsxeta bölgələrində ciddi maddi itkilər baş verən zaman beynəlxalq qurumlardan yardım istədi. Türkiyə Qızıl Aypara Cəmiyyəti təbii fəlakətdən zərərçəkmiş 800 ailəyə 17,6 ton ərzaq yardımı göstərdi. Daha sonra bu yardımları davam etdirən Qızıl Aypara, 1 avqust 2007-ci il tarixində Gürcüstana ümumi dəyəri 55200 Türk lirəsi olan 2300 ədəd ərzaq paketi göndərdi. Gürcüstanda baş vermiş digər sel fəlakəti isə 13 iyun 2015-ci ildə paytaxt Tbilisidə Vere çayının daşması nəticəsində oldu. Bu dəfə də Türkiyə Qızıl Aypara Cəmiyyəti dərhal müdaxilə edərək 125 min ABŞ dolları dəyərində ərzaq və geyim yardımı etdi. Gürcüstan xalqının Türkiyədən edilən yardımlardan məmnunluğunu Gürcüstan Qızıl Xaç Cəmiyyətinin sədri Natia Loladze aşağıdakı sözlərlə ifadə edirdi:

“2008-ci ildə Rusiya ilə Gürcüstan arasında baş verən müharibə dövründə ölkəmizə yardım gətirən ilk təşkilat Türk Qızıl Ayparası olmuşdu. İndi isə Tbilisidə baş verən selə görə bizə yardım gətirdilər. Bu vəsaitləri ən qısa zamanda zərərçəkmişlərə paylayacağıq” [9].

Təbii fəlakətlər zamanı baş verən maddi zərərlərin aradan qaldırılması məqsədilə göstərilən yardımlardan əlavə, iqtisadi çətinlik çəkən ailələr də Türkiyə Qızıl Aypara Cəmiyyəti tərəfindən dəstəkləndi. Məsələn, Türkiyə Qızıl Aypara Cəmiyyəti tərəfindən 2019-cu ildə qurban kəsilən 50 ölkə arasında Gürcüstan da var idi. Həmçinin Türkiyə Qızıl Aypara Cəmiyyəti həmin il Rustavi şəhərindəki yetim və kasıb uşaqlar üçün iftar yeməyi təşkil etdi. Bundan başqa, Türkiyə Qızıl Aypara Cəmiyyəti 2019-cu ildə Rustavi şəhərində inşa olunan “Bölgə Fəlakət Müdaxiləsi Mərkəzi”nin tikintisi üçün 400 min ABŞ dolları yardım etdi. Digər tərəfdən, Türkiyə, Gürcüstana Türkiyə Qızıl Aypara Cəmiyyəti vasitəsilə 2020-ci ildə koronavirus pandemiyası səbəbindən tibbi avadanlıq yardımı göndərdi. Göndərilən paketdə 50 min maska, 2 min FFP2 tipli maska, 50 min əlcək, 500 tulum və iki ədəd şişmə çadır var idi [3, 111].

Nəticə. Göründüyü kimi, Türkiyə-Gürcüstan əlaqələri iki xalq arasında mədəni əlaqələrin gücləndirilməsi baxımından da əhəmiyyətli rol oynayırdı. Təşkil olunan tədbirlər, həmçinin Gürcüstanda yaşayan türkdilli icmalar üçün də böyük əhəmiyyət daşıyırdı. Mədəniyyət və təhsil sahəsindəki əməkdaşlıqların inkişafı yalnız iki ölkə arasındakı münasibətləri möhkəm-

ləndirmək məqsədini daşıyırdı, eyni zamanda Cənubi Qafqaz regionunun ümumi sabitliyinə və əməkdaşlıq mühitinin yaranmasına müsbət təsir göstərirdi. Bu əlaqələr, hər iki ölkənin mədəni və tarixi mirasının qorunmasına və qarşılıqlı anlaşma zəmininin möhkəmlənməsinə şərait yaradırdı.

Nəticədə, 2002–2021-ci illər ərzində Türkiyə və Gürcüstan arasında mədəni və humanitar əlaqələr davamlı olaraq inkişaf edir, müxtəlif layihələr və təşəbbüslər sayəsində iki ölkə arasında dostluq münasibətləri möhkəmlənirdi. Bu əlaqələr yalnız mədəniyyət və humanitar sahələrdə deyil, həm də regionda sabitlik və qarşılıqlı anlaşma mühitinin formalaşmasında mühüm rol oynayırdı. Gələcəkdə bu əlaqələrin daha da güclənməsi və genişlənməsi, yalnız iki ölkə deyil, həm də Cənubi Qafqazın ümumi inkişafı üçün faydalı olacaqdır.

ƏDƏBİYYAT

1. Ankara Devlet Türk Halk Müziği Korosu. <https://guzelsanatlar.ktb.gov.tr/TR-6564/09-aralik-2011.html>
2. Belediyelere Ait Kardeş Kent İstatistiki Verileri belediyelere--8230-53440-20210701123252.xlsx (Müraciət tarixi: 14.01.2025)
3. Fatih Bardak. Kamu Diplomasisi Çerçevesinde Türkiyenin Gürcistan Politikası. Paradigma Akademi Yayınları, Ankara, 2023, 187 s.
4. Öztürk, G. M. (2019). Çeviride Ereğ Odaklı Yaklaşım: Sabahattin Ali'nin "Kürk Mantolu Madonna" Adlı Romanının Gürcüce Çevirisi Üzerine. *International Journal of Languages' Education and Teaching*, 7(2), 337-343.
5. Murat Genç. Gürcüstan ve Türkiyə hükümetleri arasında kültür alanında iş birliğı programı yenilendi. <https://baskentpostasi.com/gurcistan-ve-turkiye-hukümetleri-arasında-kultur-alanında-is-birliğı-programı-yenilendi> (Müraciət tarixi: 11.01.2024)
6. Salduz, H. Gürcüstan'da Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Öğrenme Amaçları, Tutumları ve Becerileri. Bolu, 2017: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 158 s.
7. Salih UÇAK, Serpil YAZICI ŞAHİN. Gürcüstan'da Türk Dili Çalışmaları. Yurt Dışında Türkoloji ve Türkçe Öğretimi 3: Dünyada Türkçe Öğretimi / RumeliYA Yayıncılık & Publishing House, Kırklareli, 2023, s.48-66
8. Türkiyə'nin Batum Başkonsolosu Yasin Temizkan, Acara Özerk Cumhuriyeti ile "Uluslararası Doğu Karadeniz Spor Oyunları" düzenlemeyi planladıklarını söyledi. <https://www.haberler.com/acara-dogu-karadeniz-spor-calisma-grubu-toplantisi-8355230-haberi/>
9. Trabzon Şubesi'nden Gürcüstan'a Sel Desteğı. <https://www.kizilay.org.tr/Haber/HaberArsiviDetay/2169>
10. Yunus Emre Enstitüsü ziyareti. <https://gurtiad.ge/9292-2/> (Müraciət tarixi: 11.01.2024)

**КУЛЬТУРНЫЕ И ГУМАНИТАРНЫЕ ОТНОШЕНИЯ С ГРУЗИЕЙ
В ПОЛИТИКЕ ТУРЦИИ НА ЮЖНОМ КАВКАЗЕ:
АНАЛИЗ ЗА ПЕРИОД 2002–2021 ГГ.**

Г.А.ГУСЕЙНЛИ

РЕЗЮМЕ

В статье анализируется развитие культурных и гуманитарных отношений Турции с Грузией в период с 2002 по 2021 год. Особое внимание уделяется различным инициативам Турции в сферах культуры, образования и гуманитарного сотрудничества с Грузией — страной стратегического значения на Южном Кавказе. Проекты в области турецкого языка, культуры и искусства способствовали укреплению стратегического партнёрства между двумя странами, а также формированию атмосферы стабильности и взаимопонимания в регионе. В исследовании рассматривается развитие сотрудничества в образовательной сфере, преподавание турецкого языка в Грузии, роль Института Юнуса Эмре и других государственных учреждений, а также совместные проекты по охране культурного наследия. Культурное и гуманитарное сотрудничество между Турцией и Грузией оказало значительное влияние на углубление двусторонних отношений и рост взаимопонимания между народами.

Ключевые слова: Турция, Грузия, Южный Кавказ, культурные отношения, Батуми

**CULTURAL AND HUMANITARIAN RELATIONS WITH GEORGIA
IN TURKEY'S SOUTH CAUCASUS POLICY:
AN ANALYSIS FOR THE PERIOD 2002–2021**

SUMMARY

This article analyzes the development of Turkey's cultural and humanitarian relations with Georgia during the period of 2002–2021. It highlights Turkey's various initiatives in the fields of culture, education, and humanitarian affairs with Georgia, a country of strategic importance in the South Caucasus. In particular, projects related to the Turkish language, culture, and arts have contributed significantly to strengthening the strategic partnership between the two countries and fostering an environment of regional stability and mutual understanding. The article explores the progress made in educational cooperation, the teaching of the Turkish language in Georgia, and the roles played by institutions such as the Yunus Emre Institute and other state organizations. It also touches upon joint projects aimed at preserving cultural heritage. The cultural and humanitarian cooperation between Turkey and Georgia has played a vital role in enhancing mutual understanding and deepening bilateral relations.

Keywords: Turkey, Georgia, South Caucasus, cultural relations, Batumi